بۆ فەلسەفەی مارکسیستیی گرنگە؟
… جۆن مالینۆ

وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە: پێشڕەو محەمەد ….

ئەوە ڕوون و ئاشکرایە ئێوە زانیارییەکی زۆرتان دەربارەی فەلسەفە نییە بۆ بەشداریکردن لە خۆپیشاندان، مانگرتن یان ڕاپەڕینی شۆڕشگێڕانە. ئەوە شتێکی خراپ نییە. ئەگەر ئێوە چاوەڕوان بن تا ژمارەیەکی گەورەی خەڵکی کرێکار، مارکس و هێگڵ بخوێننەوە، ئەوا خۆپیشاندانەکان، مانگرتن و لە هەمووی ڕوونتر، شۆڕشەکان هەرگیز ڕوونادەن.

هەرچۆنێك بێت، خەباتکردن بۆ جیهانێکی باشتر بەتەنها بریتی نییە لەم ڕەهەندگەلە بەگژاچوونەوەیە ڕاستەوخۆیە. لەنێوان و لەڕێگای ئەم "پێنتە بەرزانەوە" ڕۆژ بەڕۆژ خەبات بۆ ئایدیاکان، خەباتی ئایدیۆلۆژیانە لە بەرزبوونەوەدایە دژی ئەو ڕوانگەی ئەو جیهانەی لەلایەن چینی دەسەڵاتدارانمانەوە بڵاو دەکرێنەوە و هەروەها لەرێدا ڕۆژ بەڕۆژ خەباتی ئایدیۆلۆژیاە بەرز دەبێتەوە بۆ ڕێکخراوبوون، بونیادنان و پشتیوانیکردن لە یەکێتیی کرێکاری (ترەید یونیەن)، کەمپین یان پارتی سیاسیی. ئەوە زۆر قورسە بەردەوام بین لە پشتیوانیکردنی کاری سیاسیی بۆ هەر فەترەیەکی زەمەنیی بەبێ داواکردنی ڕوانگەی ئەڵتەرناتیقیی جیهانیی بۆ ئایدیۆلۆژیای باڵادەست لە کۆمەڵگایەکدا کە ئێمە هەموو ڕۆژێك لە میدیاکاندا ڕووبەڕووی دەبینەوە (و لە شوێنی کار، قوتابخانە، لە زانکۆ و هتدد). ڕۆڵێکی گرنگ لە ڕوانگەی ئەڵتەرناتیقیی جیهانیدا بریتییە لەو ڕۆڵەی پرسیارەکانی فەلسەفە دەیگێڕن. هەوڵدان بۆ پێناسەیەکی ورد و دەقیقی فەلسەفە لەم خاڵەدا قورس دەبێت و سەرەگێژەیەکی زۆریشی لێدەکەوێتەوە. بەڵام تەقریبەن لەم کتێبەدا مەبەستی من بیرکردنەوەی "گشتیی" یان "ئەبستراکت"—ە دەربارەی بوونی مرۆق و پەیوەندییەکانیان بە کۆمەڵگا و سروشتەوە.

لە ڕەوتی گفتوگۆ لەگەڵ هاوڕێ یان هاوکاراندا ئەوان هەمیشە وەڵام دەدەنەوە: "بەڵام شتێك هەیە تۆ لەبیرت کردووە: ناتوانیت سروشتی مرۆق بگۆڕیت"، یان "بەڵام هەمیشە دەوڵەمەندبوون و هەژاربوون هەبووە و هەمیشە هەیە و هەمیشەش هەر دەبێت". لە مشتومڕ لەناو

بزووتنەوەدا هەندێك كەس دەڵێن "كێشەی حەقیقیی بریتییە لە موحافزەكارەكان: ئەمە دەبێت یەكبگرین بۆ لەناوبردن و ڕاماڵینیان و دەستبەسەرداگرتنی پارتی كار. ئینجا شتەكان باشتر دەبن". لە بەشی سۆسیۆلۆژی زانكۆیەكدا پرۆفیسۆرەكە دەڵێت: "دیارە ماركس پێیوابوو كۆمۆنیزم حەتمییە. بەڵام ئەمە وەك زانایانی بواری كۆمەڵایەتیی ئەمجۆرە تێگەیشتن و ڕوانگە دۆگماتیك و چەقبەستووە ڕەتدەكەینەوە"، یان "ماركسیزم هەموو شتێك كورتدەكاتەوە بۆ ئابووریی و چینایەتیی، بەڵام سۆسیۆلۆژیا لەم ڕۆژانەدا زۆر ئاڵۆزتر و پسپۆڕ و خەبیرانەترە لەچاو ئەوكات". هەموو ئەم ڕستانە باوەڕ پێكردنەكی ڕاستەوخۆ و خێرایان هەیە – ئەوان بۆ ئەمە پشت بە "عەقڵی سەلیم یان باو" دەبەتن. لە بەر ئەوەی ئەوان لە گۆشەنیگای جیهانەكەوە سەیر دەكەن، كە فەلسەفە، بەشێوە یەكی سیستەماتیك گۆشەی كردووە، كامە بووە و یان دەتوانین بڵێین، لەلایەن دەسەڵاتدارانمانەوە، چینی سەرمایەدار و ئایدیۆلۆژیستە فەلسەفییەكانیانەوە، بە چەندین سەدە هەوڵیانداوە بە ئەژمار كەناڵ و تەڵ بخزێننە نێو هەموو گۆشە و كەنارێكی كۆمەڵگاوە. بە وەڵامدانەوەیان (و لەبەرەدا یەك دونیا نموونەم بۆ ئەمە هەیە) پێویستما بە فەلسەفەیەكی كامڵ و پتەو هەیە بۆ ئاراستە و سەنگەری خۆمان. خۆشبەختانە ئەمجۆرە فەلسەفەیە بوونی هەیە: ئەویش بریتییە لە ماركسیزم.

لەپشتی ئاستی ڕێكخستن و مشتومڕی ڕۆژانەوە، لەبەرەدا پرسی ڕابەرایەتیی لەم خەباتەدا دێتەپێشەوە: دەربارەی بەشداریكردن لە بەرهەمهێنانی ڕۆژنامەكان، گۆڤارەكان، كتێبەكان و هتد؛ دەربارەی بڕیاردان لەسەر بانگكردنی خەڵك بۆ خۆپیشاندانەكان و مانگرتنەكان، دەربارەی تاكتیك و ستراتیژی كەمپینەكان و حزبەكان و هەتا دوایی. ئەكتیڤترین و چالاكترینیان لەم ئاراستە و ڕابەرایەتیكردنەی كەمپین یان بزووتنەوەكەدا بەرز دەبێتەوە، و بە تایبەت لەئاستی گۆشەنیگای جیهانیی ئەكتیڤیستییەوە بەرەو تاقیكردنەوە دەبرێت، ئەوا بۆ ئەم مەسەلەیە یەك دونیا پرسیاری فەلسەفیی گرنگییەكی زۆر وەردەگرێت. ڕێگەم بدەن نموونەیەكی زۆر ڕوون و كۆنكرێتیی و تەواو هەنوكەیی بهێنمەوە لە پەیوەندیدا بەفەلسەفە و گرنگیبوونییەوە. فۆرمی زۆر گشتیی و هەمەلایەنترینی فەلسەفە، بەتایبەت تا ئەو شوێنەی پەیوەندیی بە جەماوەری خەڵكی ئاساییەوە هەیە، بریتییە لە ئایین. هەموو ئایینەكان لەناو هەڵوێستی عەقیدە و ڕوانگەی خۆیاندا چەندین پرسیاری فەلسەفیی گرنگ لەخۆ دەگرن، وەك سروشت و مانای بوونی مرۆڤ و خەسڵەت و كارەكتەری بوونی مرۆڤ ("ئۆنتۆلۆژی" یان "لەكۆڵینەوە

لەبوون" لە مانا ئەکادیمییە فەلسەفییەکەیدا)، سەرچاوەی مەعریفە و پێوەری حەقیقەت (کە ئەمەش بە "ئەپستەمۆلۆژیا" ناسراوە) و ئەخلاقیات (یان "ئێتیك"). وەهای ئەمە، وەك دەرەنجامێکی بەشەکیی و لاوەکیی "جەنگ دژی تیرۆر" پرسی ئایین زۆر زۆر زیاتر لە ڕابردوو گوازرایەوە ناو سەنتەر و مەرکەزی مشتومڕی سیاسیی.

چالاکوانەکی ڕادیکاڵ پەیوەستیی بەوە هەیە بتوانێت وەڵامی ئەم بەڵگە و ئەرگومێنتانە بداتەوە و هەروەها وەڵامی ئەم هەڵوێستانەش بداتەوە و بە ئەمەش، بێگومان ئەو پەیوەستیی بە بنەمایەکی دەقیق و یەقینی فەلسەفیانە هەیە. بۆیە زۆر پەیوەستی بەوە هەیە بزانێت چۆن شیکاریی بۆ ئایین و مامەڵە لەگەڵ ئایین و کۆمەڵە ئایینییەکاندا دەکات وەك هێزە کۆمەڵایەتیی و سیاسییەکان. بە ئەمەش تێگەیشتنی تیۆرییانە لە سروشت و گەشەی ئایین و سەرچاوە پرەنسیپییەکانی ئەمجۆرە تێگەیشتنە لە فەلسەفەی مارکسیستیدا هەن (لەم کتێبەدا هەڵوێستی مارکسیستیی بۆ ئایین باس دەکەین).

نموونەیەکی دیکە کێشەیەکی دیار لەلایەن بیرکردنەوەی هەر کەسێك یان ڕێکخراوێك بۆ بانگهێشتی خۆپیشاندان، بزووتنەوەی دەستبەسەرداگرتن یان مانگرتنێك. ئەمەش کێشەی بڕیاردانی هاوسەنگییە لەنێوان "هەلومەرجی بابەتییانە" (ئوبێکتیڤ) و ڕۆڵی دەستێوەردانی خودییانە (سوبێکتیڤ). هەموو هەڵمەتکارێك یان ترەید یونیۆنیستێك (چالاکوانی یەکێتیی کرێکاریی) وابیردەکاتەوە کە ئەوان دەتوانن بە ئاسانی بانگی خۆپیشاندان، دەستبەسەرداگرتن و مانگرتنەکان بکەن بەبێ وردبوونەوە لە ڕووداو و هەلومەرجەکان یاخود هیچ وەڵامێکیان بۆ "کێشەی سیاسیی" پێ نییە. لەهەمانکاتدا هەندێك خەڵك لە ناو بزووتنەوەکەدا هەن (بەتایبەت جۆرەکانی یەکێتییە کرێکارییە زەردەکان) کە هەمیشە دەڵێن ئێستا کاتێکی دروست و گونجاو نییە بۆ خەبات و بەرخودان.

ئەم کێشەیە، کە لەنێو کەرپەلەی هەموو کەمپینە ناوچەیی و لۆکاڵییەکاندا هەیە، بەشێوەیەکی بەرفراوان گەورە دەبێت ئەو کاتەی کێشەکە بریتیی بێت لە مانگرتنی گشتیی و بەمانای دەقیقی وشەکە دەتوانێت ببێتە بابەتی مەرگ و ژیان لە شۆڕشێکدا. فەربوون لەمجۆرە کێشانەوە و وانەوەرگرتن لێیان بەشێکە لە بابەتی ئەزموونی پراکتیکی، بەڵام بەفراوانی، فەلسەفەی مارکسیستیی یارمەتیدەر دەبێت کە بەشێوەیەکی بنچینەیی ئەم پرسە دەهێنێتە پێشەوە کە وەك مارکس لە هەژدەهەمی برومەریی لوویی بۆناپارتدا دەڵێت، چۆنچۆنی خەڵك "مێژووی خۆیان دروست دەکەن بەڵام نەك بەو جۆرەی خۆیان

دەیانەوێت، یان نەك لەو هەلومەرجەدا كە خۆیان هەڵیان بژاردووە”.
بەكورتیی فەلسەفە و بەتایبەت فەلسەفەی ماركسیستیی گرنگە چونكە ڕۆڵێكی جەوهەریی و بنچینەیی دەگێڕێت لە خەباتدا بۆ گۆڕینی جیهان.

سەرچاوە

John Moleyneux: The Point is to Change it, An Introduction to Marxist Philosophy, bookmarks, London, first chapter.